

Friedler Magdolna

Budai Zeneakadémiából Járdányi Pál Zeneiskola – Az ország legrégebbi zeneiskolájának 20. századon átívelő története

Mai zeneoktatásunk szerkezeti felépítése három nagy múltú budapesti intézmény gyökereihez vezethető vissza. A piramis csúcsán a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem (Zeneakadémia) áll, amely Országos Magyar Királyi Zeneakadémiaként 1875. november 14-én kezdte meg munkáját Liszt Ferenc elnökletével és Erkel Ferenc igazgatásával. A középben elhelyezkedő Bartók Béla Zeneművészeti Szakgimnázium (Konzi) jogelődje az 1836-tól működő Pestbudai Hangászegyleti Zenede volt, amely 1867-ben vette fel a Nemzeti Zenede nevet. Az alapfokú oktatást a Járdányi Pál Zeneiskola képviseli, amely 1867. október 10-én Budai Énekakadémiaként alakult meg, majd 1868. november 1-jén Budai Ének- és Zeneakadémiaként nyitotta meg kapuit a zenét tanuló ifjúság előtt. Jelen tanulmány ez utóbbi intézmény kalandos történetét kívánja részletesebben bemutatni.

1867: a kiegyezés évében járunk. A Margit híd tervpályázatát csupán 4 év múlva írják ki, Buda 6 esztendő múlva egyesül majd Pesttel, a Pesti Zeneakadémia megalapítása is 8 évet várhat még magára. Zenét tanulni csakis magánúton vagy a Pestbudai Hangászegyleti Zenedében lehetséges. A hasonló zenei érdeklődésű polgárok különféle egyesületekbe, társaságokba tömörülnek.

Ezek egyike, a Budai Dalárda éppen Félicien David *Columbus Kristóf* című oratóriumának előadását vette tervbe, a mű bemutatásához azonban hiányzott a nőikar. A budai családok hölgyei között elkezdtek hát énekeseket toborozni, amely nyomán fényes sikerrel szólalhatott meg a mű 1867 tavaszán a Molnár-féle Budai Népszínházban. Ezen fellelkesülve úgy gondolták, állandósítani kellene ezt a vegyeskart.

Hamarosan megszületett a Budai Énekakadémia, amelynek alapszabályait 1867. október 10-én hagyták jóvá. A nyitó hangversenyre 1868. január 4-én, este 7 órakor a Pestvárosi Vigadó kistermében került sor. Az óriási sikerre és érdeklődésre tekintettel Buda szabad királyi város felkérte a Budai Énekakadémiát, hogy létesítsen egy zeneiskolát. Ennek köszönhetően kezdte el működését 1868. november 1-jén hegedű, gordonka, fuvola és nagybőgő tanszakokkal a Budai Ének- és Zeneakadémia.

Mivel a Magyar Királyság ekkor az Osztrák–Magyar Monarchia egyik meghatározó állama volt, hamarosan a Habsburg-család tagjai is a zeneiskola támogatói közé léptek elő. Míg maga az uralkodó, I. Ferenc József 1872-től évente 600 (később 1200) forinttal támogatta a Budai Zeneakadémiát, ifjú fia, Rudolf főherceg 1870 áprilisának elejétől 1889. évi tragikus haláláig az iskolát működtető egyesület fővédnöke volt. A fennmaradt leltárok tanúsága szerint a róla készült festmény 1948 végén is még ott díszelgett az intézmény egyik termében Beethoven márványszobra mellett.

Az iskola a kezdetekben egyesületi (régiesen egyleti) keretek között működött, 1872-től a Budai Zeneakadémia Egyesület Zeneiskolája, röviden a Budai Zeneakadémia nevet viselte. A kor szokásainak megfelelően az egyesületet az elnökség és az igazgatóválasztmány vezette, amely évente a közgyűlésnek tartozott beszámolóval. Az egyesület tagsága elsősorban Buda város zenekedvelő, zeneművelő polgárságából és tisztviselőrétegéből verbuválódott. Az első

tiszteleti tagok sorában 1870-től magát Liszt Ferencet is ott találjuk, aki több ízben meglátogatta az iskolát. 4 hónappal halála és 3 nappal Budapestről való végleges elutazása előtt, 1886. március 8-án még meghallgatta volt tanítványa, Lina Schmalhausen zongora-, majd Saphir Károly hegedűnövendékeit, és hasznos zenei tanácsokkal látta el őket.

A zeneiskola első igazgatója az a Lisztet is jól ismerő Knahl Antal volt, aki addig az énekekadémia karmestereként teljesített szolgálatot. A kezdeti évekből érdemes még megemlítenünk a zeneszerző, egyházzenesész, karnagy és orgonista Szautner Zsigmond nevét, aki meghatározó szerepet játszott az iskola életének látványos fellendítésében. Ő indította el többek között az 1878-tól évente rendszeresen napvilágot látó *Tudósítványok*at, amelyek – kisebb hiatusoktól eltekintve – egészen 1943-ig rendszeresen megjelentek. A 75. tanév legutolsó kis füzetét a neves zenepedagógus, zeneszerző és karmester, a Pozsony mellől származó Dohnányi-tanítvány, Rajter Lajos igazgató maga szerkesztette. Éppen remek zenei képességei miatt ajánlotta őt annak idején Clauser Mihály utódjául. A *Tudósítványok* az adott tanév tanárait, diákjait, az elért eredményeket, vizsgaműsorokat, illetve a következő tanév legfontosabb tudnivalóit tartalmazták, megemlékeztek az évfordulókról és a különböző tanszakok alapításáról, ritkán hosszabb zenei szaktanulmányoknak is helyet adtak.

Az I. világháború viharos időszakát a monarchia és a történeti magyar állam összeomlása, majd forradalmak és rendszerváltások sora követte. Az 1919 tavaszi Tanácsköztársaság alatt a Budai Zeneakadémia berendezését és vagyonát is összeírták, működése azonban nem szűnt meg, értékes hangszerállományát sikerült megőrizni.

Az iskola a Horthy-korszak elején élte első komolyabb válságperiódusát, készpénz- és értékpapírvagyona ugyanis szinte teljesen elveszett. A visszaeséshez hozzájárult az is, hogy – a főváros iskoláiban a századelőtől meginduló zenetanfolyamok mellett – 1922 szeptemberében megalakult a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola, ahol szintén volt már lehetőség hangszeres tanulmányok folytatására. Noha az új intézmények kétségkívül egyfajta konkurenciát jelentettek, a zeneakadémia léte nem került veszélybe. Sőt, egyesületi fenntartása ellenére működését az állam is garantálta és támogatta, aminek köszönhetően hivatalosan a következő hosszú nevet kapta: Budai Zeneakadémia Egyesület államilag engedélyezett magánzeneiskolája. Ennek ellenére továbbra is mindenki Budai Zeneakadémiaként emlegette.

A II. világháború mérhetetlen károkat okozott az iskola életében. A kialakult súlyos helyzetről érzékletesen tanúskodik az 1946. december 15-én kelt egyesületi beszámoló:

1944. novemberben magyar katonai alakulatok lefoglalták helyiségeinket, (...) kíméletlenséggel és nemtörődomséggel használtak mindent. A pusztulás megkezdődött, amikor a Margit körút lett a két harcoló fél válaszvonal, sorsunk beteljesedett. Helyiségeinket német védőalakulatok szállták meg. Zongoráinkat beállították ablakainkba mellvértnek, s ezeket értékes kottatárunk anyagával sáncolták körül. A falak, ablakok belövéseket kaptak, a bútorok egy részét eltörték, elégették. (...) Rettenetes pusztulás képét mutatta a zeneiskola. Kárunk igen nagy és a helyzet vigasztalhatatlan. Úgy éreztük az első időben, hogy működésünket folytatni sem tudjuk.

Koller Alfréd vezetésével a tanári kar és a környék zeneszerető polgársága nem hagyta magát. A romos helyiségeket kitakarították, két zongorát megjavítottak és már 1945 júniusában újraindították az oktatást, amely a háborús kiesés miatt egész nyáron át tartott.

A németek megszállta Magyarország felszabadítása egyúttal szovjet megszállást is hozott, amelyet előbb a második magyar köztársaság, majd a kommunista hatalomátvétel követett. Bár az egyházi iskolákkal ellentétben az intézmény államosítására 1948-ban még nem került sor, az egyesületek többségének felszámolása a Budai Zeneakadémia Egyesületet sem kerülhette el: az iskola az 1949/1950-es tanév második félévétől tanári munkaközösségként, Budai Zeneakadémia Tanárainak Munkaközössége néven működhetett csak tovább.

A tényleges államosítás és teljes átszervezés 1952-ben fejeződött be. Ekkorra a 85 esztendőes Budai Zeneakadémiát – Budapest zeneiskolai rendszerének csaknem teljes átalakításával – a Fővárosi Zeneiskola Szervezet 3. számú Körzeti Zeneiskolájává szervezték át. A szocialista Nagybudapest 1950-től élő új kerületi rendszeréből a 3. számú körzethez ekkor a II. és III., valamint az I. és a XII. kerületek bizonyos térségei tartoztak.

Az 1949 előtti korszakhoz képest bekövetkező törés nagyságát összességében jól jelzi, hogy mind az iskola fenntartója (magánegyesületből a főváros), mind vezetője (Koller Alfréd után 1950-től ügyvezető tanárként Váczi Károly zongoraművész, majd Lichter Imréné igazgató) és – mint láthattuk – neve is megváltozott. Szimbolikusnak tarthatjuk továbbá, hogy pecsétjéből kikerült az 1867 óta használt lant, amelyet az államosításnak megfelelően előbb a Rákosi-, majd az 1956. októberi forradalom alatt rövid időre a Kossuth-címer, végül 1957 után évtizedekre a Kádár-féle államcímer váltott fel. Az átszervezést követően az 1950-es években számos tanszakot teljesen újra kellett indítani. Az új struktúrában az 1949 előtti rendszerrel való folytonosságot nem volt érdemes hangsúlyozni, így a tanszakok újjászervezői gyakran nem is tudtak vagy legalábbis nem beszélhettek arról, hogy évekkel vagy néhány évtizeddel korábban milyen kiváló tanárelődeik (köztük Liszt-, Hubay- és Dohnányi-tanítványok) voltak.

1968-tól a kerületi zeneiskolák rendszerének kialakítása következtében a 100 éves intézmény – Fővárosi II. Kerületi Állami Zeneiskola néven – már kifejezetten a hatalmas területet felölelő II. kerület zeneiskolájává vált. Fenntartója a II. Kerületi Tanács lett, melynek irányítása alá tartozott 1950 óta a korábbi nagyközség, Pesthidegkút is.

Az utolsó fordulatot végül az 1989. évi rendszerváltás hozta. A negyven évig tartó népköztársaság után a harmadik Magyar Köztársaságban a II. kerület zeneiskolája már demokratikus államberendezkedés közepette láthatja el feladatait. Azóta az újabb államigazgatási átszervezések miatt csupán a fenntartó személyében és az iskola nevében következett be több ízben változás. 1990-től a kerületi tanács helyett az önkormányzat, 2013-tól a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ, végül 2016-tól a Közép-Budai Tankerületi Központ vette át az irányítást.

A rendszerváltás óta a legfontosabb érdemi újdonságot az jelentette, hogy M. Bartha Emőke igazgatósága alatt, 1991-ben az intézmény felvette Járdányi Pál, a haláláig a kerületben élt zeneszerző, zenepedagógus és népzene kutató nevét. Vimmer Erika 2005-től tartó igazgatósága alatt – a magas színvonalon végzett tehetségfejlesztő munka elismeréseként – 2013-ban első, 2017-ben második, a jelenlegi intézményvezető, Bánfi Balázs idejében

2021-ben pedig már harmadik alkalommal nyerte el a zeneiskola az „Akkreditált Kiváló Tehetségpont” címet.

A háborúk és rendszerváltások túlélése mellett az intézmény másfél évszázados történetének legfőbb problémáját mindenkor elhelyezése jelentette. 150 esztendő alatt az intézmény öt központi helyszínen működött, miközben tanárai kezdetektől fogva úgynevezett „külső telephelyeken”, eleinte lakásaikban és szalonjaikban, az orgonatanárok pedig templomokban tanítottak. 1867-ben az egyesület első elnöke, Madarassy Pál meghatározó kapcsolatainak köszönhetően a Budai Énekakadémia a budai vár alatt futó Albrecht úton (ma Hunyadi János út) az alsóvízvárosi elemi iskola egyik termében, a Budai Dalárdával közös helyiségben kezdte meg működését.

1870-ben a zeneiskola a közeli Fő utcába költözött, ahol a kapucinus zárdában egy termet és egy kisebb helyiséget tudott bérelni. 1875-ben és 1900-ban újabb termekkel gazdagodott az intézmény, így amikor a proletárdiktatúra idején, 1919 tavaszán az iskolát is összeírták, a három tanterem mellett már egy külön tanári és néhány kisebb szoba is a leltárjegyzékbe került.

Amikor 1935 szeptemberében a kapucinusok váratlanul felmondták a több mint hatvan esztendőes bérleti szerződést, az iskola a Vízivárosból a Margit körút 44. szám alá, a Kapás utcai sarokházba költözött. A hagyományos körfolyosós bérházban a körülmények rosszabbak voltak, mint a Fő utcában. A félemeleten egy kis raktár és négy nagyobb helyiség állt rendelkezésre, köztük az a legendás sarokszoba, amely sok itt tanult gyermeknek szolgált életre szóló élmények helyszínéül.

Mivel Budapest 1945 eleji ostroma alatt nemcsak az iskola hangszerállománya, hanem helyiségei is komoly károkat szenvedtek, 1947-ben Koller Alfréd igazgató megkísérelte elérni, hogy a közeli 50–52. számú nagy bérházba költözhessen át az iskola. Az utóbbi épület ugyanis a háborúban jóval kevesebb kárt szenvedett. Az egyik kereskedelmi bank ugyanakkor szívósan kitartott, nem engedte át saját helyiségeit, ezért az öt terem megszerzése a budai zeneoktatás céljaira sajnos nem sikerült.

Az intézmény az 1960-as évekre végleg kinötte a Mártírok úti (ma Margit körút) néhány szobát. Miként egy 1965. évi dokumentum fogalmazott, a néhány szobás körzeti iskola „tanításra és a hatalmas körzet igazgatására egyaránt alkalmatlan” volt. Ezért a zeneiskola nagyobb koncertjeit is általában más intézmények (2. számú körzeti zeneiskola, a Rákóczi Gimnázium, a Külügyminisztérium stb.) dísztermeiben volt kénytelen tartani. Hatalmas előrelépést jelentett, amikor a fiatal és energikus dr. Vimmer Lászlóné igazgatóságának elején, 1970-ben sikerült jóval jelentősebb épületbe költözni. A zeneiskola a Mártírok útja 21. szám alatti, az 1880-as évek óta iskolaként működő épület második emeletére települt át. Itt a személyes jellegű hangszeroktatás kívánalmainak megfelelően a nagy osztálytermekből – főként a tanári kar terveinek, lelkesedésének és társadalmi munkájának köszönhetően – kilenc kisebb termet alakítottak ki.

2001-ben a II. kerületi önkormányzat a Marczibányi térre telepítette át a zeneiskolát, ahol jelenleg – a 14 tagiskolai helyszínen kívül – tizenegy teremben folyik az oktatás.

A 150 év alatt sokat változott az iskola diáklétszáma és tanári kara is. Míg az 1860–70-es években a budai zeneműhelyben a maroknyi tanári közösség még csupán néhány tucat diákot

tanított (1870-ben például nyolc tanár kereken 60 főt), a pedagógusok és a diákok száma – a világháborúkat és a válságokat leszámítva – folyamatosan jelentősen gyarapodott. Napjainkban mintegy 85 tanár pontosan 1093 kisebb-nagyobb diákba plántálja a hangszeres zeneoktatás alapjait. Az első igazgató, Knahl Antal ma igencsak meglepődne, ha megtudná, hogy az 1867/1868-ban elültetett csemete – tizennegyedik utódja, Bánfi Balázs igazgatósága idejére – mekkora óriásfává terebélyesedett!

Mit jelent több mint másfél évszázad a zeneiskola történetében?

Jelenthet konkrét, visszakereshető adatokat: összesen több tízezer diákot, mintegy 800 tanárt, több mint 20 tanszakot, 14 igazgatót, 7 egyesületi elnököt, 5 épületet, több tucatnyi külső helyszínt, tízegynéhány elnevezést, pecsétet, címertáblát.

Jelentheti a számadatok mögött megbújó egyéni, közösségi élményeket, hagyománnyá váló rendezvényeket és természetesen megszámlálhatatlan hangverseny feledhetetlen pillanatát.

Átívelve az évtizedeken, mindez nem kevesebb, mint öt generációt jelent. Mi köti össze vajon az 1880-as évek második felétől a Budai Zeneakadémián éneket tanító Avvakumovits-Wöhler Máriát a Járdányi Pál Zeneiskolában az elmúlt évekig zongorát tanuló Szekeres Péterrel? Egy igen különleges rokon szál, amely Brahms egyik műzsáját, korának ünnepekt énekművészt 21. században élő ifjú szépunkájához köti. Példájuk kiválóan mutatja: gyakran követték egymást ugyanazon családokból újabb és újabb nemzedékek mind diákként, mind tanárként, vagy diákból tanárként, de még az igazgatók között is volt példa arra, hogy anyáról lányára szállt a vezetés felelősségteljes feladata.

Amikor a régész, dr. Paulovics István 1928. december 10-én – a Budai Zeneakadémia indulására emlékezve – Félicien Dávid *Columbus* oratóriumában a tenor szerepét énekelte, még nem sejtette, hogy akkor nyolcéves kislány, Járdányi Pál nevét veszi majd fel 63 év múlva, 1991-ben a zeneiskola. Igen különleges egybeesés az is, hogy a Járdányi Pál Népzene Kutató Csoportjának munkáját folytató Zenetudományi Intézet szervezte a mostani konferenciát, amelyre – ha élőben találkozunk – éppen azon Bartók-terem falai között kerülhetett volna sor, amely egyik valamikori tagiskola tanári szobájának adott egykor helyet.

A 150 év folytonosan egymásra épülő célkitűzéseket is jelent. A Budai Zeneakadémia Egyesület 1869-ben nyomtatásban is közzétett alapszabályai szerint a cél „többhangú vegyes ének-, valamint a nagy zenekarra írt művek kiképzése, amelyet alkalmas szerzemények magyar nyelven előadása által elérni iparkodik”. A régies magyarsággal megfogalmazott célkitűzés később sem változott: az 1880. évi újabb alapszabályok szerint „a zeneművészet emelése és terjesztése”, az 1894. évi értelmében „a zeneművészet gyakorlása, ismertetése és terjesztése” maradt a legfőbb feladat. Ugyancsak hasonló módon, de még pontosabban fogalmaztak 1931-ben: „a zeneművészet gyakorlása, ismertetése és terjesztése a zeneirodalom minden ágából vett zeneművek nyilvános és házi hangversenyeken való előadása útján”. Napjainkban ez áll az intézmény Pedagógiai Programjában: „Több mint 150 éves, sikeres múltunk kötelez bennünket egyrészt a magyar zeneoktatás jól bevált gyakorlatának folytatására, másrészt az új kihívásokra való folyamatos, egészséges reagálásra.”

E célok sikeres megvalósulása pozitív visszajelzésekben rendszeresen tükröződött. Egészen frappánsan foglalta össze az intézmény hivatását a Budai Zeneakadémia Egyesület vezetője 1932. december 7-én tartott 65. közgyűlésén: „Buda kulturprofiljának egyik

legjellegzetesebb vonását éppen a mi Zeneakadémiánk adja meg, ez a minden ízében altruisztikus [önzetlen] művészeti egyesülés, melyet tagjainak nemes lelkesedése, művészszeretete, áldozatkész tettekkészsége tartott fenn mindmáig.”

A 75 éves jubileum kapcsán joggal büszkélkedhettek az iskola vezetői maguk is arra, hogy „ezekre megy a száma azoknak, akik zeneiskolánkban tanulták meg a zene alapismereteit, szerették meg hangszereiket és vitték ki magukkal az életbe a zeneszeretetet, megismerték a zenekultúra szépségeit és meglelték ezen keresztül az élet nehéz munkájában a zene tudása és élvezete nyújtotta pihentető üdülést”. Egy esztendővel később, 1943-ban, a II. világháború idején így fogalmazott az utolsó egyesületi elnök, Kertész K. Róbert: „a jeles tanári kar tagjai valamennyien fáradhatatlan buzgalommal, tehetségük teljével és határtalan lelkesedéssel állottak a fiatalság zenei képzésének eszményi szolgálatában”.

Hasonlóan szólt az iskola fennállásának 100. évfordulója apropóján 1968-ban a jeles zenetörténész, Molnár Antal: „itt gyülekeztek az egymással többnyire ismeretségben lévő családok sarjai, a zenében leginkább jóféle műkedvelő fokot elérő fiatalok. A tanárok között elsőrangú erők is munkálkodtak. A Budai Zeneakadémia a belső összetartás szívmelegével vonzott.” Ugyanebben az esztendőben a zenepedagógus és zeneszerző Rossa Ernő pedig a következő szavakkal méltatta az eltelt száz esztendő teljesítményét: „Illő megemlékezni azokról az önzetlen és a mi számunkra talán már névtelen elődökről, akik az alapokat rakták le és lehetővé tették, hogy az évtizedek során szerte az országban, így Budán is, virágzó, eredményes zeneoktatás váljon lehetővé.”

Végül a 150 éves jubileumra megjelent ünnepi évkönyvről a *ZeneKar* folyóiratban közzétett recenziójában így méltatta a zeneiskolát Kaizinger Rita:

Nemzedékeken keresztül tehetségesebbnél tehetségesebb, önfeláldozó muzikusok és művésztanárok vállvetve dolgoztak azért, hogy Buda zeneoktatása a művelt világ szerencsésebb sorsú országaival egy sorba emelkedjen. Fáradásuk eredményeként a kötet végére mind a tanári, mind a növendéki oldalon olyan névsor kerekedik ki, amely nemhogy egyetlen intézménynek, hanem a világ bármely zenei központjának dicsőségére válna.

Reméljük, hogy e hagyományokat folytatva őrizhetjük meg a jövőben is a Járdányi Pál Zeneiskolát Buda zenei élete lelkének és zeneoktatása egyik legfontosabb szigetének!

Felhasznált források és irodalom

Budapest Főváros Levéltára, VIII. 613. Budai Zeneakadémia és a nevén működő egyesület iratai (1–7. doboz, 1 kötet)

A Járdányi Pál Zeneiskola irattára, Budapest

A Járdányi-család archívuma

A Budai Zeneakadémia Zeneiskolájának tudósítványa, 1–44. (1878–1922) és sz. nélkül (1925–1943) (a különböző példányok lelőhelyei: Budapest Főváros Levéltára; Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Járdányi Pál Zeneiskola irattára; Országos Széchényi Könyvtár)

Fazekas Ágnes: *Magyar zeneszerzők világi kórusművei a 20. század nagy zenei változásai előtt*. Doktori értekezés. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. Budapest, 2007. = https://apps.lfze.hu/netfolder/PublicNet/Doktori%20dolgozatok/fazekas_agnes/disszertacio.pdf

Horváth Ágnes: „A Budai Ének- és Zeneakadémia jubileuma.” *Parlando* 59/4 (2017) = http://www.parlando.hu/2017/2017-4/Horvath_Agnes-Budai_Zeneakademia.pdf

Kaizinger Rita: „A Budai Énekakadémiától a Járdányi Pál Zeneiskoláig. A budai zeneoktatás 150 éve.” *Zenekar* 25/4 (2018): 43–44. = http://epa.oszk.hu/03000/03043/00010/pdf/EPA03043_zenekar_2018_04_043-044.pdf

Kusz Veronika: *Járdányi Pál*. (=Magyar zeneszerzők 32.) Sorozatszerk. Berlász Melinda. Budapest, 2016.

Molnár Antal: „Emlékezés az egykori Budai Zeneakadémiára.” *Magyar Zene* 9/1 (1968): 65–66.

Pálffyiné Friedler Magdolna (összeáll. és szerk.): *Járdányi Pál Zeneiskola (1867–2007)*. Budapest, 2017.

Rossa Ernő: „Százéves a Budai Zeneakadémia.” *Parlando* 10/5 (1968): 16–18.

Váczai Károly: „A Fővárosi Zeneiskola Szervezet 50 éves jubileumára.” *Parlando* 2/9 (1960) = <http://www.parlando.hu/Vaczi609.htm>

Watzatka Ágnes: *Budapesti séták Liszt Ferencsel*. Budapest, 2011.

Zelinka Tamás (összeáll.): „Életművével a magyar művészetoktatást szolgálta. Egy névfelvételi kísérlet után – Váczi Károlyra emlékezve.” *Parlando* 57/5 (2015) = <http://www.parlando.hu/2015/2015-5/Vaczi.htm>